

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 101/2020-56

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 12. novembra 2020 v senáte zloženom z predsedu senátu Martina Vernarského a sudcov Roberta Šorla (sudca spravodajca) a Petra Straku v konaní o ústavnej sťažnosti [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpenej advokátom JUDr. Ambrózom Motykom, Námestie SNP 7, Stropkov, pre namietané porušenie jej základného práva podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť podľa čl. 35 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky a jej základného práva podnikat' a vykonávať inú hospodársku činnosť podľa čl. 26 ods. 1 a 2 Listiny základných práv a slobôd rozsudkom Krajského súdu v Prešove č. k. 2 Cob 28/2015-362 zo 14. januára 2016 a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Obdo 22/2017 z 29. septembra 2017 takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo [REDACTED] podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť podľa čl. 35 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jej základné právo podnikat' a vykonávať inú hospodársku činnosť podľa čl. 26 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd rozsudkom Krajského súdu v Prešove č. k. 2 Cob 28/2015-362 zo 14. januára 2016 porušené boli.

2. Rozsudok Krajského súdu v Prešove č. k. 2 Cob 28/2015-362 zo 14. januára 2016 zrušuje a vec vracia Krajskému súdu v Prešove na ďalšie konanie.

3. [REDAKOVANÉ] priznáva náhradu trov právneho zastúpenia spolu v sume 615,65 € (slovom šesťstopäťdesiat eur a šesťdesiatpäť centov), ktoré je povinný Krajský súd v Prešove uhradiť na účet jej právneho zástupcu advokáta JUDr. Ambróza Motyku, Námestie SNP 7, Stropkov, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 13. februára 2018 doručená ústavná sťažnosť [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľka“), pre namietané porušenie základného práva podnikat' a vykonávať inú zárobkovú činnosť podľa čl. 35 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podnikat' a vykonávať inú hospodársku činnosť podľa čl. 26 ods. 1 a 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) rozsudkom Krajského súdu v Prešove (ďalej len „krajský súd“) č. k. 2 Cob 28/2015-362 zo 14. januára 2016 a uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) č. k. 4 Obdo 22/2017 z 29. septembra 2017.

2. Z ústavnej sťažnosti a príloh k nej pripojených vyplýva, že sťažovateľka bola žalovanou stranou sporu vedenom Okresným súdom Bardejov (ďalej len „okresný súd“) pod sp. zn. 1 Cb 202/2010 (pôvodne pod sp. zn. 1 Cb 254/2006, pozn.). Predmetom konania bol nárok žalobcu – obchodnej spoločnosti [REDAKOVANÉ] (ďalej len „žalobca“) na zaplatenie zmluvnej pokuty, a to na základe čl. IV bodu 4.3 zmluvy o poskytnutí

služieb (ďalej len „zmluva“), ktorú medzi sebou uzatvorili. V zmysle tohto článku sa sťažovateľka zaviazala, že nebude po dobu platnosti zmluvy, ako aj po dobu troch rokov od jej skončenia vykonávať vo vlastnom mene ani ako štatutár, spoločník či zamestnanec pre tretie osoby činnosť, ktorá je zhodná s predmetom činnosti žalobcu, v opačnom prípade bude povinná zaplatiť žalobcovi zmluvnú pokutu 1 000 000 Sk. Platnosť zmluvy skončila 1. decembra 2005, sťažovateľka sa vo februári 2006 zamestnala v spoločnosti [REDACTED] (ďalej aj „nový zamestnávateľ“), ktorej predmetom činnosti bolo tak ako pri žalobcovi zasielateľstvo. Jedným z podstatných argumentov žalobcu bolo to, že po ukončení zmluvného vzťahu so sťažovateľkou jeho obraty podstatne klesli.

3. Okresný súd medzitimným rozsudkom č. k. 1 Cb 202/2010-335 z 25. februára 2015 (ďalej len „medzitimný rozsudok“) žalobe vyhovel a vo výroku vyslovil, že žalobcom uplatnený nárok na zaplatenie zmluvnej pokuty je, pokiaľ ide o základ, opodstatnený. V rámci odôvodnenia svojho rozhodnutia najskôr uviedol, že strany sporu boli v čase vzniku ich záväzkového vzťahu podnikateľmi, a preto na ich vzťah aplikoval ustanovenia Obchodného zákonníka a podporne ustanovenia Občianskeho zákonníka. Nadväzne sa zameril na to, či konkurenčná doložka bola dohodnutá platne, a dospel k názoru, že zmluvné strany v súlade so zásadou zmluvnej voľnosti, ktorá je základnou zásadou obchodnozväzkových vzťahov a s ňou úzko spätéj zásady dispozitívnosti právnej úpravy, si mohli v zmluve voľne dohodnúť konkurenčnú doložku. Okresný súd dojednanie v zmluve posúdil ako platné a zaujal názor, že sťažovateľka u nového zamestnávateľa vykonávala činnosť zhodnú s predmetom činnosti žalobcu, a preto nastúpil účinok porušenia zmluvne dojednanej povinnosti medzi účastníkmi zmluvného vzťahu, v dôsledku čoho vznikol žalobcovi nárok na zaplatenie zmluvnej pokuty.

4. Proti medzitimnému rozsudku sa sťažovateľka odvolala, rozsudok súdu prvej inštancie navrhovala zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie. Okresný súd sa podľa jej názoru nezaoberal ňou predstretými argumentmi vo vzťahu k namietanej neplatnosti právneho úkonu. V tomto smere naďalej tvrdila, že zmluva len simulovala obchodný vzťah, ale v skutočnosti išlo medzi účastníkmi o vzťah pracovnoprávny

(tzv. vynútená živnosť). Podľa jej názoru okresný súd nevzal do úvahy, že žiaden zamestnanec nemá záujem slobodne a dobrovoľne sa zbavovať výhod vyplývajúcich z pracovného pomeru a nevýhodne preberať na seba podnikateľské povinnosti. Ak by krajský súd neprijal jej argumentáciu o neplatnosti zmluvy ako celku, namietala sťažovateľka platnosť článku IV bodu 4.3 zmluvy. V tejto súvislosti argumentovala, že konkurenčná doložka uvedená v spomenutom ustanovení zakladá medzi účastníkmi zmluvy nápadnú nerovnosť, ktorá je kritériom pre poskytnutie súdnej ochrany takto zvýhodnenej zmluvnej strane a je v priamom rozpore s čl. 35 ods. 2 ústavy. Sťažovateľka by v zmysle spornej konkurenčnej doložky nemohla vykonávať prácu ani podnikanie v rozsahu predmetu činnosti žalobcu nielen po dobu platnosti zmluvy, ale aj voči neurčeným subjektom a na neurčenom území po dobu troch rokov od skončenia zmluvy. Žalobca po ukončení platnosti zmluvu jednoducho nepredĺžil, čím sťažovateľku v prípade platnosti doložky pracovne či podnikateľsky diskvalifikoval na obdobie troch rokov z činností, ktoré dlhodobo vykonáva a v ktorých je odborníkom. V odvolaní poukázala tiež na nedodržanie zákonných limitov pre uzatváranie konkurenčných doložiek, aj na ich kogentnú úpravu, v dôsledku čoho sa nemožno dovolávať bezbrehej zmluvnej voľnosti a dispozitívnosti právnej úpravy obchodno-záväzkových vzťahov. Ďalšou odvolacou námietkou sťažovateľka poukázala na to, že údaje o klientoch a ceny poskytovaných služieb nie sú takými skutočnosťami obchodnej, výrobnjej alebo technickej povahy, ktoré nie sú v príslušných obchodných kruhoch bežne dostupné. Na internete sú bežne dostupné špeciálne špeditárske programy, ktoré po úhrade poplatku môžu využívať rôzne špeditárske firmy, využívajúc pritom celú databázu dopravcov a ďalších účastníkov špeditárskych služieb.

5. Krajský súd rozsudkom č. k. 2 Cob 28/2015-362 zo 14. januára 2016 (ďalej len „rozsudok krajského súdu“) rozhodnutie okresného súdu potvrdil. V celom rozsahu pritom odkázal na odôvodnenie rozhodnutia okresného súdu a na zdôraznenie jeho správnosti uviedol, že dojednanie konkurenčnej doložky zodpovedá náležitostiam o určitosti, presnosti a jasnosti úpravy práv a povinností jej účastníkov.

6. Proti rozsudku krajského soudu podala stěžovatelka dovolanie z dôvodu, že postupom krajského soudu jej bola odňatá možnosť konať pred súdom [§ 241 ods. 2 písm. a) Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“) v spojení s § 237 písm. f) OSP], pretože odôvodnenie jeho rozhodnutia sa jej javilo byť nedostatočné, nepresvedčivé a bez zásadného vysvetlenia dôvodov podstatných pre rozhodnutie. Rovnakú argumentáciu subsumovala aj pod dovolací dôvod podľa § 241 ods. 2 písm. c) OSP, podľa ktorého rozhodnutie krajského soudu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Najvyšší súd uznesením sp. zn. 4 Obdo 22/2017 z 29. septembra 2017 (ďalej len „napadnuté uznesenie najvyššieho soudu“) dovolanie stěžovatelky odmietol ako neprípustné.

7. S uvedenými závermi všeobecných súdov stěžovatelka nesúhlasí. Podľa jej názoru všeobecné súdy nezohľadnili zistený skutkový stav veci ani neprihliadali na vecné námietky neplatnosti konkurenčnej doložky, ktoré v priebehu konania prezentovala. Z tohto dôvodu vec podľa jej názoru nesprávne právne posúdili, čo má pre ňu nepochybne aj ústavnoprávne dôsledky.

8. Stěžovatelka ďalej v sťažnosti opísala okolnosti podpisu zmluvy o poskytovaní služieb so žalobcom. Dňa 1. augusta 2003 uzatvorila stěžovatelka so spoločnosťou [REDAKOVANÉ], pracovnú zmluvu na pracovnú pozíciu marketingový pracovník – špeditér. V roku 2004 bolo stěžovatelka rovnako ako ďalší špeditéri postavená pred hotovú vec s tým, že rovnakú prácu bude vykonávať nie ako zamestnanec, ale ako živnostník. Obe zmluvy podpísal za spoločnosť [REDAKOVANÉ], jeden z jej konateľov, ktorý aj stěžovatelke predložil o dva mesiace na podpis zmluvu so spornou konkurenčnou doložkou. Práca stěžovatelky podľa všetkých troch uvedených zmlúv mala rovnakú náplň, bol to osobný výkon práce špeditérky vykonávanej vo vzťahu nadriadenosti a podriadenosti podľa pokynov druhej zmluvnej strany v jej mene, v pracovnom čase a za hodinovú odmenu. Išlo o tú istú prácu v tých istých pracovných priestoroch a na tých istých výrobných prostriedkoch. Všetky tieto skutočnosti zodpovedajú podľa názoru stěžovatelky charakteristike závislej práce definovanej v § 1 ods. 2 Zákonníka práce. Zmluva teda len simulovala obchodný vzťah. Z dôvodu absencie slobodnej a vážnej vôle stěžovatelky, ako aj z dôvodu, že taký právny úkon svojím obsahom a účelom odporuje zákonu

a obchádza ho, je potrebné považovať zmluvu za neplatnú ako celok. Všeobecné súdy však nebrali námietky sťažovateľky o vynútenej živnosti do úvahy a vychádzali výlučne z tvrdení žalobcu o platne uzatvorenom obchodnom záväzkovom vzťahu. Ak aj všeobecné súdy nepovažovali zmluvu za neplatnú ako celok, bolo podľa názoru sťažovateľky potrebné dôsledne sa zaoberať platnosťou jej článku, ktorý obsahoval konkurenčnú doložku. V tomto smere odkazuje na obdobný prípad riešený Najvyšším súdom Českej republiky sp. zn. 23 Cdo 4192/2008 z 25. februára 2011.

9. Sťažovateľka vo svojej argumentácii pokračuje, uvádzajúc, že je potrebné nájsť ústavný a zákonný rámec tzv. konkurenčného obmedzenia pre sťažovateľku, cez ktorý bude kontrole podrobený konkrétny článok zmluvy o konkurenčnej doložke. Zmluvná voľnosť a dispozitívnosť právnej úpravy nemôže byť modlou, v mene ktorej by mohlo byť zneužívané právo v prospech nepoctivého účastníka súkromnoprávneho vzťahu. Zmluvná voľnosť aj dispozitívnosť má pri základnom práve podnikat' a základnom práve uskutočňovať inú zárobkovú činnosť svoje ústavné aj zákonné limity. Poukazuje na to, že právny poriadok upravuje konkurenčnú doložku v troch prípadoch – zákaz konkurencie spoločníkov a členov orgánov spoločností (§ 65 Obchodného zákonníka), konkurenčná doložka pri zmluve o obchodnom zastúpení (§ 672a Obchodného zákonníka) a konkurenčná doložka upravená v Zákonníku práce (§ 83a). Nadväzne sťažovateľka vysvetľuje podstatu úpravy každej z nich, pričom vo vzťahu k úprave konkurenčnej doložky pri zmluve o obchodnom zastúpení uvádza, že ide o kogentnú právnu normu, ktorá stanovuje, že konkurenčné obmedzenie obchodného zástupcu môže trvať najviac dva roky a musí byť určené územie a okruh zákazníkovo, na ktorý sa vzťahuje. Teda aj v prípade obchodného zastúpenia Obchodný zákonník striktné upravuje konkurenčnú doložku. Jej použitie v iných zmluvných typoch nie je možné vylúčiť, avšak v takom prípade musí spĺňať všetky kritériá stanovené v § 672a ods. 2 Obchodného zákonníka. Zastáva preto názor, že aj spornú konkurenčnú doložku bolo potrebné podrobiť súdnej kontrole cez uvedené ustanovenie.

10. Sťažovateľka argumentuje, že sporná konkurenčná doložka nespĺňa zákonné limity, ktorými sú obmedzenia časové a teritoriálne, obmedzenia okruhu zákazníkovo a obmedzenia vecné (druh obchodov). Uvedené skutočnosti podľa sťažovateľky potvrdzujú

nedodržanie zákonných limitov konkurenčného obmedzenia, ale aj hrubý nepomer medzi potrebnou mierou ochrany žalobcu a zákazom vymedzeným spornou konkurenčnou doložkou. Hrubý nepomer či nevyváženosť ešte podčiarkuje absolútne neprimeraná výška zmluvnej pokuty v pomere k hodinovej odmene sťažovateľky za prácu.

11. Nadväzne sťažovateľka sumarizuje, že povinnosť vyplývajúca z obsahu spornej konkurenčnej doložky je v rozpore s čl. 35 ods. 1 a 2 ústavy, ako aj s čl. 26 ods. 1 a 2 listiny, pretože ju úplne vylúčila z činnosti, v ktorej je odborníčkou, a to nielen počas trvania zmluvy, ale hlavne na obdobie ďalších troch rokov, bez akejkoľvek kompenzácie a bez vymedzenia konkrétneho územia, bez vymedzenia konkrétnych subjektov a bez konkrétnych podmienok. Akceptáciou takéhoto zmluvného dojednanja by bola sťažovateľka fakticky na obdobie troch rokov vylúčená z trhu kvalifikovanej práce.

12. Vo vzťahu k uzneseniu najvyššieho súdu sťažovateľka uviedla, že len formalisticky konštatovalo neprípustnosť jej dovolania, pričom najvyšší súd v odôvodnení len uviedol, že rozhodnutie odvolacieho súdu nemožno považovať za svojvoľné, zjavne neodôvodnené, resp. ústavne nekonformné.

13. Sťažovateľka navrhla, aby ústavný súd prijal jej ústavnú sťažnosť na ďalšie konanie a následne nálezom takto rozhodol:

„Základné právo [redacted] podľa čl. 35 ods. 1, ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 26 ods. 1, ods. 2 Listiny základných práv a slobôd uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 29. 09. 2017 sp. zn. 4 Obdo/22/2017 a rozsudkom Krajského súdu v Prešove zo dňa 14. 01. 2016 č. k. 2Cob/28/2015-362 porušené bolo.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 29. 09. 2017 sp. zn. 4 Obdo/22/2017 a rozsudok Krajského súdu v Prešove zo dňa 14. 01. 2016 č. k. 2Cob/28/2015-362 zrušuje a vec vracia Krajskému súdu v Prešove na ďalšie konanie.

Najvyšší súd Slovenskej republiky a Krajský súd v Prešove sú povinní spoločne a nerozdielne nahradiť [redacted] trovy konania v sume 390,50 eur na účet právneho zástupcu JUDr. Ambróza Motyku do dvoch mesiacov po právoplatnosti nález.“

14. Ústavný súd uznesením č. k. III. ÚS 101/2020-15 z 2. apríla 2020 po predbežnom prerokovaní prijal sťažnosť na ďalšie konanie.

15. Ústavný súd po prijatí sťažnosti vyzval najvyšší súd a krajský súd, aby sa vyjadrili k prijatej sťažnosti a aby uviedli, či súhlasia s tým, aby ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 413/2019 Z. z. (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil od ústneho pojednávania o prijatej sťažnosti.

16. Krajský súd vo vyjadrení, ktoré bolo ústavnému súdu doručené 7. mája 2020, odkázal na vyjadrenie predsedu senátu 2 Cob JUDr. Milana Majerníka, v ktorom konštatuje, že súd prvej inštancie a následne aj odvolací súd sa vo svojich rozhodnutiach vo veci sťažovateľky skutkovo aj právne vysporiadali i s tými skutočnosťami, ktoré sťažovateľka uvádza v ústavnej sťažnosti, keď namieta neplatnosť konkurenčnej doložky aj s tvrdením vynútenej živnosti. Krajský súd v podstate zopakoval skutkové okolnosti veci, vykonané dokazovanie a obsah odôvodnenia napadnutého rozhodnutia krajského súdu a v závere zdôraznil, že na rozdiel od nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 1/2012, ktorý sa venoval posudzovaniu konkurenčnej doložky v pracovnoprávných vzťahoch, na ktorý sťažovateľka odkazuje, v uvedenej veci išlo o vzťah medzi podnikateľskými subjektmi s potrebou aplikácie Obchodného zákonníka a s plným rešpektovaním slobodnej vôle strán pri uzatváraní zmluvy. Krajský súd navrhol sťažnosť ako zjavne neopodstatnenú odmietnuť a v závere vyjadril súhlas s tým, aby ústavný súd upustil od ústneho pojednávania.

17. Najvyšší súd v stanovisku k ústavnej sťažnosti, ktoré bolo ústavnému súdu doručené 12. mája 2020, uviedol, že pri vysporiadaní sa s dovolacou námietkou sťažovateľky o nedostatočnom odôvodnení napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, najvyšší súd rešpektoval rozhodnutie uverejnené v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky pod č. R 111/1998 a zároveň vzal do úvahy aj stanovisko najvyššieho súdu R 2/2016. Najvyšší súd po preskúmaní dovolaním napadnutého rozsudku krajského súdu dospel k záveru, že obsah spisu nedáva žiadny

podklad, aby sa na daný prípad uplatnila druhá veta stanoviska najvyššieho súdu R 2/2016, ktorá predstavuje krajnú výnimku z prvej vety a týka sa výlučne ojedinelých prípadov, napríklad keď sa vyskytli vady najzákladnejšej dôležitosti pre súdny systém podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“). Keďže podmienka prípustnosti dovolania nebola podľa najvyššieho súdu v uvedenom prípade splnená, najvyšší súd sa nevenoval namietanému nesprávnemu právnemu posúdeniu veci. Najvyšší súd navrhol ústavnému súdu ústavnej sťažnosti sťažovateľky nevyhovieť a vyjadril sa, že netrvá na ústnom pojednávaní a súhlasí s upustením od ústneho pojednávania.

18. Na vyjadrenia krajského súdu a najvyššieho súdu reagovala sťažovateľka svojím stanoviskom, ktoré bolo ústavnému súdu doručené 11. júna 2020. V podstatnom uviedla, že krajský súd po prijatí presvedčenia o bezvýhradnej aplikácii princípu súkromnej autonómie už neskúmal ďalšie, z hľadiska správneho posúdenia veci, dôležité skutkové okolnosti. Ani prvostupňový ani odvolací súd nedali sťažovateľke žiadnu odpoveď na jej námietky, že zmluva medzi žalobcom a sťažovateľkou bola zastieraným pracovnoprávnym vzťahom. Napriek námietkam sťažovateľky nebral odvolací súd do úvahy ústavnoprávny rozmer predmetnej právnej veci, nevenoval sa proporcionalite zásahu a dôsledkom, ktoré pre sťažovateľku vyplývali z konkurenčnej doložky, ani jej primeranosti či zákonnosti. Najvyšší súd potom podľa sťažovateľky rezignoval na svoju úlohu a poskytol ochranu zmluvnému právu žalobcu, ktoré je však evidentne v rozpore so zákonom aj v rozpore s dobrými mravmi (zásadami poctivého obchodného styku) a zásadným spôsobom zasahuje do základných práv sťažovateľky. Neproporcionalita konkurenčnej doložky, faktická nerovnosť zmluvných strán pri kontraktačnom procese svojou intenzitou podľa sťažovateľky odôvodňovali prípustnosť dovolania aj podľa judikatúry najvyššieho súdu (R 2/2016), a keď najvyšší súd tieto skutočnosti prehliadol a vecne sa dovolaním sťažovateľky nezaoberal, taktiež porušil základné právo sťažovateľky podľa čl. 35 ods. 1 ústavy a čl. 26 ods. 1 listiny. Sťažovateľka prejavila súhlas s upustením od ústneho pojednávania a vyčíslila trovy právneho zastúpenia, ktorých náhradu si uplatnila v petite ústavnej sťažnosti.

19. Zúčastnená osoba, ktorou je spoločnosť [REDAKOVANÉ], sa k ústavnej sťažnosti sťažovateľky, ktorá jej bola zaslaná na vedomie, v súdom ustanovenej lehote nevyjadrila.

20. Na základe dodatku č. 1 a dodatku č. 2 k Rozvrhu práce Ústavného súdu Slovenskej republiky na obdobie od 1. januára 2020 do 31. decembra 2020 bola táto vec, ktorá bola pôvodne pridelená sudcovi spravodajcovi Mojmírovi Mamojkovi, následne pridelená sudcovi spravodajcovi Ivanovi Fiačanovi a napokon sudcovi spravodajcovi Robertovi Šorlovi.

21. Ústavný súd upustil so súhlasom účastníkov konania podľa § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde od ústneho pojednávania v danej veci, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami, ako aj s obsahom súdneho spisu dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

Relevantné ustanovenia právnych predpisov

22. Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

23. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

24. Podľa čl. 131 ods. 2 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach podľa čl. 127 ústavy v trojčlenných senátoch. Senát sa uznáva nadpolovičnou väčšinou svojich členov.

25. Podľa § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde od ústneho pojednávania môže ústavný súd so súhlasom účastníkov konania upustiť, ak od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

26. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

27. Podľa § 133 ods. 1 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, v náleze uvedie, ktoré základné práva a slobody boli porušené, ktoré ustanovenia ústavy, ústavného zákona alebo medzinárodnej zmluvy boli porušené a akým právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené základné práva a slobody.

Podľa § 133 ods. 3 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže a) prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal, c) zakázať pokračovanie v porušovaní základných práv a slobôd sťažovateľa, e) priznať sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, ak o to požiadal.

28. Podľa § 135 ods. 1 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd prizná sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, orgán verejnej moci, ktorý porušil základné práva a slobody sťažovateľa, je povinný sťažovateľovi priznané finančné zadosťučinenie zaplatiť do dvoch mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.

29. Podľa čl. 35 ods. 1 ústavy každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť.

Podľa čl. 35 ods. 2 ústavy zákon môže ustanoviť podmienky a obmedzenia výkonu určitých povolání alebo činností.

30. Podľa čl. 26 ods. 1 listiny každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikat' a vykonávať inú hospodársku činnosť.

Podľa čl. 26 ods. 2 listiny zákon môže ustanoviť podmienky a obmedzenia na výkon určitých povolání alebo činností.

III.

Posúdenie vecí ústavným súdom

31. Podstatou ústavnej sťažnosti sťažovateľky je tvrdené porušenie jej základného práva na podnikanie a na uskutočňovanie inej zárobkovej činnosti, ochrany ktorého sa nedomohla ani v konaní pred všeobecnými súdmi, ktoré podľa sťažovateľky v napadnutých rozhodnutiach nesprávne právne posúdili platnosť konkurenčnej doložky, v dôsledku porušenia ktorej jej vznikla povinnosť zaplatiť žalobcovi zmluvnú pokutu.

III.1 K namietanému porušeniu základného práva sťažovateľky podľa čl. 35 ods. 1 ústavy a čl. 26 ods. 1 listiny rozsudkom krajského súdu č. k. 2 Cob 28/2015-362 zo 14. januára 2016

32. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou obrátila na ústavný súd už po rozhodnutí krajského súdu. Ústavný súd vtedy ústavnú sťažnosť sťažovateľky uznesením č. k. III. ÚS 367/2016-12 zo 7. júna 2016 odmietol ako neprípustnú, a to z dôvodu, že sťažovateľka súbežne s podaním ústavnej sťažnosti podala aj dovolanie. V tomto uznesení ústavný súd zároveň konštatoval, že v prípade procesného rozhodnutia najvyššieho súdu o dovolaní sťažovateľky bude sťažovateľke lehota na podanie sťažnosti ústavnému súdu považovaná za zachovanú aj vo vzťahu k predchádzajúcemu rozhodnutiu krajského súdu.

33. Ako ústavný súd konštatoval v uznesení o prijatí tejto sťažnosti na ďalšie konanie z 2. apríla 2020, problematika inštitútu konkurenčnej doložky, a to bez ohľadu na jej klasifikáciu (či podľa Obchodného zákonníka, Zákonníka práce alebo na základe inominátnej zmluvy), spadá do rámca čl. 35 ods. 1 ústavy. Uvedené vyplýva z nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 1/2012 z 3. júla 2013, v ktorom ústavný súd zopakoval, že práva garantované čl. 35 ods. 1 ústavy nie sú absolútne, čo vyplýva nielen zo skutočnosti, že sa ich možno domáhať len v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy vykonávajú (čl. 51 ods. 1 ústavy), ale aj priamo z nadväzujúceho ustanovenia ústavy, t. j. z čl. 35 ods. 2

ústavy, podľa ktorého zákon môže ustanoviť podmienky a obmedzenia výkonu určitých povolání alebo činností. Navyše, právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť podlieha aj všeobecným obmedzeniam ustanoveným pre všetky základné práva a slobody v čl. 13 ods. 2 až 4 ústavy (PL. ÚS 22/06).

34. Uvedený nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 1/2012 sa týka abstraktnej kontroly ústavnosti novozavedeného ustanovenia Zákonníka práce, ktorý umožnil uzavretie konkurenčnej doložky v pracovnoprávnom vzťahu, avšak teoretické východiská tohto ústavného prieskumu, ktoré ústavný súd použil, možno aplikovať aj na prípad sťažovateľky pri preskúmaní tejto ústavnej sťažnosti, a preto na nich ústavný súd poukazuje.

35. Realizácia konkurenčnej doložky nepredstavuje priamy vertikálny zásah štátnej moci do právneho postavenia zamestnanca, prípadne účastníka iného zmluvného vzťahu. Konkurenčná doložka je založená na zmluvnom princípe, a takto sa dostáva do autonómie vôle a zmluvnej slobody zmluvných strán. V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje aj na rozhodnutie Spolkového ústavného súdu Nemecka, ktorý sa zaoberal konkrétnou čiastkovou črtou konkurenčnej doložky v obchodnom práve, na ktoré ústavný súd odkázal aj v uvedenom náleze sp. zn. PL. ÚS 1/2012 (rozhodnutie zo 7. februára 1990 vo veci 1BvR 26/84). Článok 12 ods. 1 Základného zákona, ktorý možno považovať za obdobu nášho čl. 35 ods. 1 ústavy (právo na slobodnú voľbu povolania, miesta práce a vzdelávacieho zariadenia), garantuje predovšetkým možnosť zabezpečiť si základ svojej existencie. Na podklade súkromnej autonómie, ktorá je štrukturálnym prvkom slobodného spoločenského poriadku, si zmluvní partneri tvarujú na vlastnú zodpovednosť ich právne vzťahy. Sami si určujú, ako si primerane vyrovnávajú ich vzájomné protichodné záujmy, a tým súčasne bez štátneho zásahu disponujú svojimi pozíciami chránenými základnými právami. Súkromná autonómia však existuje len v rámci platných zákonov, ktoré sú viazané na základné práva. Spolkový ústavný súd Nemecka taktiež konštatoval, že ak jedna zmluvná strana disponuje takou silnou prevahou, že môže zmluvné podmienky fakticky jednostranne stanoviť, spôsobuje to u druhej zmluvnej strany stratu samourčenia. Tam, kde aspoň približná rovnováha síl zúčastnených subjektov chýba, nie je možné prostriedkami zmluvného práva zabezpečiť spravodlivú rovnováhu záujmov. V prípade,

že sa v takejto situácii disponuje pozíciou zaručenou základnými právami, musí štátna regulácia zasiahnuť na účel vyrovnanja, aby sa zaistila ochrana základných práv.

36. Z nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 1/2012 možno na účely preskúmania ústavnej sťažnosti sťažovateľky odvodiť aj samotný účel konkurenčnej doložky ako takej. Je ním ochrana jedinečných a pôvodných výsledkov hospodárskej činnosti podnikateľa a ochrana práva podnikateľa takéto výsledky vlastnej činnosti ekonomicky a na trhovom princípe zužitkovať (realizovať podľa vlastnej úvahy). Podobne aj Najvyšší súd Českej republiky v rozsudku z 11. septembra 2012 vo veci sp. zn. 21 Cdo 3034/2011 uviedol, že zmysel a účel dohody o tzv. konkurenčnej doložke spočíva hlavne v tom, aby zamestnávateľ bol chránený pred únikom informácií ku konkurenčnému podnikateľovi prostredníctvom zamestnancov, ktorí sa v priebehu svojho pracovného pomeru u zamestnávateľa oboznamujú s informáciami, ktoré majú povahu obchodného tajomstva alebo ktoré sú takého charakteru, že sú spôsobilé zabezpečiť konkurenčnému podnikateľovi v hospodárskej súťaži výraznú výhodu. Prípadná „finančná kompenzácia“ potom predstavuje protihodnotu záväzku zamestnanca vyplývajúceho z konkurenčnej doložky, ktorý vo svojej podstate pre zamestnanca znamená, že po dohodnutú dobu po skončení pracovného pomeru môže využívať svoju odbornú kvalifikáciu len v obmedzenom rozsahu.

37. Aj keď sa citované rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky týka konkurenčnej doložky dojednanej v rámci pracovnoprávneho vzťahu, v ktorom je ochrana zamestnanca ako slabšej strany silnejšia, aj v obchodnoprávnom vzťahu, v ktorom vystupujú dva na prvý pohľad rovnocenné podnikateľské subjekty a ktorý je determinovaný zásadou zmluvnej voľnosti, musí byť konkurenčná doložka dojednaná v súlade s primeranosťou a vzájomnou vyváženosťou. Konkurenčná doložka dojednaná v rozpore s primeranosťou a vzájomnou vyváženosťou je spôsobilá porušovať základné ústavné práva obchodného zástupcu. Súd môže takto dojednanú doložku vyhlásiť za neplatnú z dôvodu, že jej neprimeranosť alebo nevyváženosť môže obchodného zástupcu obmedziť viac, ako to vyžaduje potrebná miera ochrany zastúpeného (Patakyová a kol. Obchodný zákonník, 5. vydanie. 2017, C. H. Beck, k § 672a Obchodného zákonníka).

38. Zásada zmluvnej voľnosti v obchodnoprávnom vzťahu má svoje limity, musí byť v súlade so zákonom, nesmie ho obchádzať a aj v prípade absencie zákonnej úpravy nesmie byť v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku (§ 265 Obchodného zákonníka), prípadne s dobrými mravmi (§ 39 Občianskeho zákonníka). Podľa ústavného súdu je potrebné týmto spôsobom nahliadať aj na konkurenčnú doložku dojednanú v súlade so zásadou zmluvnej voľnosti k zmluvnému typu, kde konkurenčná doložka nie je výslovne upravená, prípadne k inominátnej zmluve, majúc pritom na zreteli povahu zmluvného záväzku a jeho účel.

39. Ústavný súd preskúmal namietaný rozsudok krajského súdu č. k. 2 Cob 28/2015-362 zo 14. januára 2016, ktorým krajský súd potvrdil medzitýmny rozsudok okresného súdu, ktorým bolo určené, že žalobcom uplatnený nárok na zaplatenie zmluvnej pokuty, je čo sa týka základu, opodstatnený. Sťažovateľka v konaní pred súdom prvej inštancie, ako aj v odvolaní namietala, že zmluva o poskytovaní služieb bola uzavretá ako zastretý pracovnoprávny vzťah, čo preukazovala tým, že pred uzavretím tejto zmluvy pracovala na rovnakej pozícii s rovnakou náplňou práce v rámci pracovnoprávneho vzťahu pre spoločnosť personálne prepojenú so žalobcom, živnostenské oprávnenie získala len pred uzavretím zmluvy so žalobcom a len na tento účel, po ukončení zmluvy so žalobcom sa opätovne zamestnala v pracovnoprávnom vzťahu. Okrem tohto krátkeho obdobia, keď mala pracovať na základe živnostenského oprávnenia, ktoré od nej žalobca vyžadoval, nikdy nepodnikala. Namietala aj neplatnosť samotnej konkurenčnej doložky, ktorá bola podľa sťažovateľky neurčitá, veľmi široko definovaná, neprimerane obmedzujúca, v rozpore s dobrými mravmi a poctivým obchodným stykom. Krajský súd v odôvodnení namietaného rozsudku konštatoval, že dojednanie konkurenčnej doložky zodpovedá náležitostiam o určitosti, presnosti či jasnosti úpravy práv a povinností jej účastníkov a že súd prvej inštancie úplne zodpovedal otázky týkajúce sa obrany žalovanej o neslobodnom či simulovanom prejave vôle žalovanej, či o údajnom rozpore takejto dohody so zákonom. Krajský súd sa plne stotožnil s odôvodnením rozsudku súdu prvej inštancie, pričom sa v ďalšej časti svojho odôvodnenia venoval najmä účelu zmluvnej pokuty a preukázanej skutočnosti, že povinnosť, ku ktorej sa sťažovateľka podpisom konkurenčnej doložky zaviazala, preukázateľne porušila.

40. Z medzitýmneho rozsudku okresného súdu č. k. 1 Cb 202/2010-335 z 25. februára 2015 zasa vyplýva, že okresný súd posúdil nepomenovanú zmluvu uzavretú medzi žalobcom a sťažovateľkou ako zmluvu mandátnu uzatvorenú podľa ustanovení Obchodného zákonníka medzi dvoma podnikateľskými subjektmi, ktoré si v súlade so zásadou zmluvnej voľnosti dohodli aj konkurenčnú doložku, čo neodporuje žiadnemu kogentnému ustanoveniu Obchodného zákonníka. Vo vzťahu k sťažovateľkinej obrane o simulovanom právnom úkone sa okresný súd stotožnil s tvrdeniami žalobcu, že sťažovateľka prevádzkovala predmetnú živnosť už niekoľko mesiacov skôr, ako predmetnú zmluvu podpísala, pri podpise zmluvy si bola vedomá svojho záväzku, pričom žalobca má v predmete podnikania len päť živností. Zdôrazňujúc princíp zmluvnej voľnosti sa potom venoval najmä skutočnostiam a dôkazom o porušení povinnosti sťažovateľky vyplývajúcej z konkurenčnej doložky, t. j. že sa sťažovateľka po ukončení platnosti zmluvy zamestnala u nového zamestnávateľa, kde vykonávala činnosť zhodnú s predmetom činnosti žalobcu. V závere okresný súd konštatoval, že vykonaným dokazovaním považoval za preukázané, že zmluvná pokuta bola medzi žalobcom a sťažovateľkou dohodnutá platne, určito, zrozumiteľne, predpísanou formou, a žiadnym spôsobom preto neodporuje zákonu ani ho neobchádza a ani sa neprieči dobrým mravom.

41. Výklad „podústavného“ práva a jeho aplikácia na jednotlivý prípad je principiálne vecou všeobecného súdu a o zásahu do tohto procesu zo strany ústavného súdu možno uvažovať len za situácie, keď je napadnuté rozhodnutie alebo postup všeobecného súdu zaťažené takými vadami, ktoré majú za následok porušenie ústavnosti, k čomu spravidla dochádza vtedy, ak všeobecný súd nezohľadní ústavne akceptovateľným spôsobom (či vôbec) dopad niektorého ústavou zaručeného základného práva (slobody) na posudzovanú vec alebo sa dopustí z hľadiska požiadaviek na spravodlivé súdne konanie z ústavného hľadiska neakceptovateľnej svojvôle, spočívajúcej buď v nerešpektovaní jednoznačne znejúcej kogentnej normy, alebo v zjavnom a neodôvodnenom vybočení zo štandardov výkladu, ktorý je v súdnej praxi rešpektovaný, resp. ktorý zodpovedá všeobecne akceptovanému (doktrinálnemu) chápaniu dotknutých právnych inštitútov. Ústavný súd tieto otázky neposudzuje z hľadiska poslania, ktoré prislúcha všeobecnému

súdu, t. j. rozhodovania sporu o právo, resp. poskytovanie ochrany právam a oprávneným záujmom, ale „iba“ vyhodnocuje, či výkladom a aplikáciou podústavného práva všeobecným súdom nedošlo k neústavnému zásahu (porušeniu) do základných práv (slobôd) sťažovateľky (IV. ÚS 467/2018).

42. Ústavný súd konštatoval už i to, že skutkové závery všeobecného súdu môžu byť predmetom jeho preskúmania iba vtedy, ak by z nich vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné, zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (III. ÚS 766/2017, II. ÚS 390/2018, III. ÚS 194/2017, I. ÚS 13/00, mutatis mutandis I. ÚS 37/95) a tiež by mali za následok porušenie niektorého z princípov spravodlivého procesu, ktoré neboli napravené v inštančnom (opravnom) postupe všeobecných súdov.

43. Z pohľadu ústavnoprávneho teda treba určiť povahu prípadov, v ktorých nesprávna aplikácia jednoduchého práva všeobecným súdom môže mať za následok porušenie základných práv a slobôd. V konaní o ústavnej sťažnosti možno za také považovať prípady, v ktorých nesprávna aplikácia jednoduchého práva je spätá s konkurenciou jednotlivých noriem tohto práva, prípadne s konkurenciou rôznych interpretačných alternatív, v ktorých sa odráža kolízia ústavných princípov, a naostatok za také možno považovať aj prípady svojoľnej aplikácie jednoduchého práva (m. m. I. ÚS 331/09, I. ÚS 316/2011). Inými slovami, v prípadoch posudzovania individuálnych sťažností podľa čl. 127 ods. 1 ústavy nie je úlohou ústavného súdu preskúmať príslušné právne predpisy a prax *in abstracto*, ale obmedziť sa, nakoľko je to len možné, na posúdenie konkrétneho prípadu na účely zistenia, či spôsob, akým boli uvedené predpisy aplikované alebo sa dotkli sťažovateľa, viedol k porušeniu ústavy a príslušných medzinárodných zmlúv (II. ÚS 594/2018).

44. Z odôvodnenia napadnutého rozhodnutia krajského súdu v spojení s rozhodnutím okresného súdu ústavný súd zistil, že všeobecné súdy posúdili záväzkový vzťah uzavretý medzi sťažovateľkou a žalobcom ako vzťah obchodnoprávny, uzavretý medzi dvoma podnikateľskými subjektmi a zmluvu o poskytovaní služieb uzavretú medzi nimi posúdili

podľa obsahu ako zmluvu mandátnu. Podstatným pre záver o platnosti samotnej zmluvy a platnosti dojednanej konkurenčnej doložky, na ktorom svoje právne závery postavili, bola zásada zmluvnej voľnosti. Sťažovateľka sa už v konaní pred súdom prvej inštancie bránila argumentáciou, že uzavretá zmluva bola zastieraným právnym úkonom, ktorý mal simulovať pracovnoprávny vzťah. Krajský súd sa v tomto ohľade stotožnil s právnymi závermi okresného súdu, ktorý sa zas stotožnil s tvrdeniami žalobcu o tom, že sťažovateľka prevádzkovala živnosť už niekoľko mesiacov pred podpisom zmluvy a že sťažovateľka si bola vedomá svojho záväzku, ku ktorému sa zaviazala. Ani okresný súd, ani krajský súd sa však vôbec argumentačne nevysporiadali s obranou sťažovateľky, že v podstate vykonávala závislú prácu na základe pokynov žalobcu, v jeho priestoroch, na jeho pracovných prostriedkoch, že k podpisu zmluvy so žalobcom pristúpila len v úmysle zachovať si svoju doterajšiu prácu a že nikdy pred podpisom tejto zmluvy ako ani po zániku jej platnosti žiadnu podnikateľskú činnosť nevykonávala. Všeobecné súdy nevzali do úvahy ani časové súvislosti. Tvrdenie súdu o tom, že sťažovateľka prevádzkovala živnosť už niekoľko mesiacov pred uzavretím zmluvy, vyznieva nepresvedčivo. Sťažovateľka od 1. augusta 2003 pracovala ako marketingový pracovník – špeditér pre spoločnosť [REDAKOVANÉ], IČO 364 59 038, pričom pracovnú zmluvu za zamestnávateľa podpísal konateľ spoločnosti [REDAKOVANÉ], následne si sťažovateľka v záujme zachovania svojej práce na podnet zamestnávateľa vybavila živnostenské oprávnenie od 1. októbra 2004, k tomuto dňu, t. j. 1. októbra 2004 podpísala so svojím predchádzajúcim zamestnávateľom (spoločnosť [REDAKOVANÉ]) zmluvu o poskytovaní služieb, pričom predmetom zmluvy mala byť tá istá náplň činnosti ako v pracovnoprávnej zmluve. Následne sťažovateľka podpísala 1. decembra 2004 zmluvu o poskytovaní služieb, predmetom ktorej bola taktiež rovnaká činnosť, so spoločnosťou [REDAKOVANÉ], IČO 364 66 115 (žalobca), ktorej konateľom bol takisto [REDAKOVANÉ]. Zmluva o poskytovaní služieb uzavretá so žalobcom bola podpísaná na dobu určitú do 1. decembra 2005, pričom sťažovateľka svoju živnosť ukončila k 1. marcu 2006. Z odôvodnenia rozhodnutí všeobecných súdov však nie je možné zistiť, či tieto časové a skutkové okolnosti uzavretia zmluvy, personálne prepojenie spoločnosti [REDAKOVANÉ], a [REDAKOVANÉ], a povaha záväzkov z nich vyplývajúcich boli vzaté do úvahy, prípadne prečo nepovažoval tieto okolnosti všeobecný súd za podstatné pre rozhodnutie vo veci. Ústavný súd však

konštatuje, že vysporiadanie sa s touto argumentačnou líniou sťažovateľky bolo dôležité v priamej príčinnej súvislosti s platným dojednaním konkurenčnej doložky.

45. Sťažovateľka tiež argumentovala, že dojednaná konkurenčná doložka mala byť považovaná za neplatnú aj v prípade, ak bola dojednaná v rámci obchodnoprávnej mandátnej zmluvy, a to pre svoju neurčitosť, neprimeranosť a rozpor so zákonom, pričom sťažovateľka poukazovala na analogicky aplikovateľnú právnu úpravu zmluvy o obchodnom zastúpení. Taktiež namietala rozpor konkurenčnej doložky s dobrými mravmi a zásadami poctivého obchodného styku, keďže sa v rámci činnosti pre žalobcu neoboznamovala s informáciami, ktoré by neboli medzi podnikateľmi bežne dostupné.

46. Ako už ústavný súd uviedol, inštitút konkurenčnej doložky spadá do rámca čl. 35 ods. 1 ústavy, ktorý garantuje právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť v rámci podmienok a obmedzení ustanovených zákonom (čl. 35 ods. 2 ústavy). Podpisom konkurenčnej doložky sa povinný subjekt dobrovoľne v zmysle zásady zmluvnej voľnosti vzdáva časti tohto práva, a to pre účely ochrany hospodárskych záujmov druhej zmluvnej strany ako účastníka hospodárskej súťaže. V rámci úpravy obchodnoprávných vzťahov zákonná úprava Obchodného zákonníka upravuje konkurenciu v ustanoveniach o obchodných spoločnostiach (§ 65 Obchodného zákonníka) a počíta s možnosťou uzavretia konkurenčnej doložky aj v prípade zmluvy o obchodnom zastúpení (§ 672a Obchodného zákonníka). Žiadne ustanovenie Obchodného zákonníka však zároveň nevyklučuje uzavretie konkurenčnej doložky aj pri iných zmluvných typoch, prípadne pri zmluvách nepomenovaných. V tejto súvislosti sťažovateľka poukazovala analogicky práve na ustanovenie § 672a Obchodného zákonníka, ktoré je kogentné a upravuje limity, v ktorých je možné konkurenčnú doložku dojednať v záujme ochrany práva obchodného zástupcu ďalej podnikat'.

Zásada zmluvnej voľnosti je v obchodnoprávných vzťahoch dozaista účelná, chcená a opodstatnená, keďže Obchodný zákonník nemôže regulovať celú šírku rôznorodosti obchodnoprávných vzťahov, ktoré vznikajú v rámci hospodárskej súťaže, avšak aj zásada zmluvnej voľnosti má svoje limity a obmedzenia, ktoré môžu byť reflektované práve v posudzovaní právneho úkonu aj cez pravidlá poctivého obchodného styku či súladu

s dobrými mravmi. Ústavný súd v tejto súvislosti konštatuje, že závery všeobecných súdov o tom, že predmetná konkurenčná doložka je v súlade s dobrými mravmi a nie je v rozpore s pravidlami poctivého obchodného styku, nepovažuje za presvedčivé, a to najmä s ohľadom na presah do základného práva sťažovateľky podľa čl. 35 ods. 1 ústavy.

47. Sťažovateľka sa v konkurenčnej doložke zaviazala, že nebude po dobu platnosti zmluvy, ako aj po dobu troch rokov od jej skončenia vykonávať vo vlastnom mene ani ako štatutár, spoločník či zamestnanec pre tretie osoby činnosť, ktorá je zhodná s predmetom činnosti objednávateľa. Pri porušení tejto povinnosti je povinná zaplatiť zmluvnú pokutu 1 000 000 Sk (33 193,92 eur). Dojednanie je, ako rozhodol krajský súd, určité, presné a jasné, čo sa týka obsahu zmluvného záväzku. Otázke primeranosti tohto zmluvného záväzku v okolnostiach konkrétnej veci sťažovateľky, najmä v súvislosti s tým, že sa sťažovateľka vzdáva časti svojho základného práva podľa čl. 35 ods. 1 ústavy, však napriek námietkam sťažovateľky ani okresný súd, ani krajský nevenovali náležitú pozornosť. Účelom konkurenčnej doložky je chrániť oprávnené záujmy zmluvného partnera v hospodárskej súťaži, pričom sa však záväzok sťažovateľky nevzťahoval na konkrétne činnosti, ktoré pre žalobcu v rámci uzavretej zmluvy vykonávala, prípadne na činnosti, ktoré by mohli mať vo vzťahu k žalobcovi súťažný charakter, ale na celý predmet podnikania žalobcu. Argument súdov, že žalobca má v predmete podnikania len päť živností, je pritom vágny, keďže nejde o špecifické živnosti, ktoré by boli charakteristické len pre určité odvetvie podnikateľskej činnosti, kde by sa dalo súťažné konanie sťažovateľky predpokladať a ktoré by znamenali primerané obmedzenie sťažovateľky do budúcnosti, ale o také všeobecné a frekventované živnosti (okrem zasielateľstva aj maloobchod a veľkoobchod v rozsahu voľných živností, sprostredkovateľská činnosť, prenájom hnutelných vecí či reklamná činnosť), ktoré by znemožnili sťažovateľke zamestnať sa a podnikáť v takej miere, ktorá už predstavuje podstatný zásah do práva sťažovateľky podľa čl. 35 ods. 1 ústavy, pričom otázna ostáva účelnosť týchto obmedzení pre ochranu postavenia žalobcu. Všeobecné súdy sa však rozsahom tohto obmedzenia vo vzťahu k sťažovateľke a jej právu podľa čl. 35 ods. 1 ústavy nezaoberali. Takisto, ako nevzhládli neúmernosť záväzku sťažovateľky, čo sa týka časovej platnosti konkurenčnej doložky, ktorá mala sťažovateľku obmedzovať

po dobu troch rokov po uplynutí platnosti zmluvy, ktorá bola už vopred dohodnutá na dobu určitú, teda dobu jedného roka. Všeobecné sudy nereagovali ani na námietku sťažovateľky, ktorá považovala za potrebné na jej situáciu analogicky aplikovať ustanovenie § 672a Obchodného zákonníka zo zmluvy o obchodnom zastúpení, ktoré limituje platné uzavretie konkurenčnej doložky na teritoriálne alebo personálne obmedzenie, na činnosť, ktorá bola predmetom obchodného zastúpenia alebo má súťažnú povahu činnosti a na obdobie maximálne dvoch rokov po skončení zmluvy. Z odôvodnenia napadnutého rozsudku krajského súdu však nie je možné ustáliť, či túto argumentáciu sudy vôbec vzali do úvahy, prípadne či ju pri hodnotení skutkových okolností prípadu sťažovateľky a otázky platnosti konkurenčnej doložky nepovažovali za relevantnú, prípadne či dospeli k záveru, že analogické použitie uvedeného ustanovenia v tomto konkrétnom prípade neprichádzalo do úvahy.

48. Za situácie, v ktorej okresný súd a krajský súd nereagovali dostatočne a presvedčivo na obranu sťažovateľky o platnosti dojednanej konkurenčnej doložky a neprimeraného obmedzenia jej základného práva podnikat' a uskutočňovať podnikateľskú činnosť (či už v režime potenciálneho pracovnoprávneho vzťahu alebo v režime obchodnoprávneho vzťahu), a to za konkrétnych skutkových okolností sťažovateľky, a vzhľadom na povahu zmluvného záväzku sťažovateľky voči žalobcovi, neposkytli základnému právu sťažovateľky podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť primeranú ochranu v konaní, v ktorom sa sťažovateľka ochrany tohto práva domáhala.

49. Ústavný súd považuje napadnuté rozhodnutie krajského súdu v rozsahu už uvedených nedostatkov za nedostatočne odôvodnené, ktoré v okolnostiach danej veci porušuje aj základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ktoré však sťažovateľka v petite svojej ústavnej sťažnosti neoznačila. Napriek uvedenému ústavný súd konštatuje, že považoval za potrebné sa meritórne vysporiadať s tvrdeným porušením sťažovateľkou označených základných práv hmotného charakteru (právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť), a to aj s ohľadom na konštantnú judikatúru EŠLP, ktorá dlhodobo považuje postup ústavného súdu, podľa ktorého všeobecný súd zásadne nemôže byť sekundárnym porušovateľom základných práv

hmotného charakteru, ak súčasne neporuší aj procesno-právne princípy, za príliš formalistický, ktorý bráni tomu, aby došlo k meritórnemu preskúmaniu sťažností na porušenie hmotných práv, aj keď k uvedenému záveru ESLP dospel pri posudzovaní porušenia základného práva na slobodu prejavu (napr. Ringier Axel Springer Slovakia, s. r. o., proti Slovenskej republike č. 2, rozsudok zo 7. 1. 2014, sťažnosť č. 21666/09, Ringier Axel Springer Slovakia, s. r. o., proti Slovenskej republike č. 3, rozsudok zo 7. 1. 2014, sťažnosť č. 37986/09, Soltész proti Slovenskej republike, rozsudok z 22. 10. 2013, sťažnosť č. 11867/09). Tento prístup presadzuje ústavný súd pri ochrane už spomínaného práva na slobodu prejavu a práva na informácie podľa čl. 26 ods. 1 ústavy (napr. III. ÚS 1/2018, III. ÚS 484/2015, III. ÚS 451/2014, III. ÚS 385/2012, IV. ÚS 448/2012, II. ÚS 34/2012, II. ÚS 255/2010, II. ÚS 326/09), no k meritórnemu preskúmaniu hmotného práva bez trvania na splnení podmienky porušenia práva procesného už pristúpil aj pri ochrane základného práva na ochranu súkromia (II. ÚS 424/2012, I. ÚS 114/2012). Nie je dôvod, pre ktorý by sa právna ochrana poskytovaná zo strany ústavného súdu jednotlivým hmotným základným právam a slobodám zakotveným v ústave či v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd mala od seba kvalitatívne líšiť.

50. Vzhľadom na uvedené dospel ústavný súd k záveru, že krajský súd napadnutým rozsudkom č. k. 2 Cob 28/2015-362 zo 14. januára 2016 porušil základné právo sťažovateľky podľa čl. 35 ods. 1 ústavy a obsahovo zhodné právo podľa čl. 26 ods. 1 listiny.

III.2 K namietanému porušeniu základného práva sťažovateľky podľa čl. 35 ods. 1 ústavy a čl. 26 ods. 1 listiny uznesením najvyššieho súdu sp. zn. 4 Obdo 22/2017 z 29. septembra 2017

51. Ako z namietaného uznesenia najvyššieho súdu sp. zn. 4 Obdo 22/2017 z 29. septembra 2017 vyplýva, najvyšší súd dovolanie sťažovateľky odmietol ako procesne neprípustné. Dovolanie sťažovateľky bolo podané 14. apríla 2016 a 1. júla 2016 nadobudol účinnosť zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov, v zmysle ktorého sa tento nový zákon aplikuje aj na konania začaté pred dňom jeho účinnosti. Čo sa týka posudzovania prípustnosti podaného dovolania a v ňom uvedených

dovolacích dôvodov, tie dovolací súd posudzoval podľa zákona účinného v čase podania dovolania, t. j. podľa zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „OSP“).

52. V dovolaní sťažovateľka namietala existenciu vady podľa § 237 ods. 1 písm. f) OSP, a to tým, že jej súd svojím postupom odňal možnosť konať pred súdom spočívajúcom v nedostatočnom a nepresvedčivom odôvodnení rozhodnutí súdov, ktoré neobsahujú zásadné vysvetlenie dôvodov podstatných pre rozhodnutie. Rovnakú argumentáciu subsumovala aj pod odvolací dôvod podľa § 241 ods. 2 písm. c) OSP, t. j. pod nesprávne právne posúdenie veci. Odvolávajúci sa na svoju judikatúru (R 111/1998, R 2/2016), najvyšší súd konštatoval, že nepreskúmateľnosť rozhodnutia nezakladá procesnú vadu konania podľa § 237 ods. 1 písm. f) OSP, ale len inú vadu konania podľa § 241 ods. 2 písm. b) OSP, ktorá však nie je dôvodom prípustnosti dovolania. Výnimočne, keď písomné vyhotovenie rozhodnutia neobsahuje zásadné vysvetlenie dôvodov podstatných pre rozhodnutie súdu, môže ísť o skutočnosť, ktorá prípustnosť dovolania podľa § 237 ods. 1 písm. f) zakladá. V dovolaní napadnutom rozhodnutí krajského súdu v spojení s rozhodnutím okresného súdu však najvyšší súd nevzhliadol „vady najzákladnejšej dôležitosti pre súdny systém“ alebo omyl, ktorý by bolo možné označiť za justičný omyl, ktorý by aj v zmysle judikatúry EŠLP prípustnosť dovolania odôvodňovali.

53. Najvyšší súd zopakoval podstatné časti odôvodnení krajského súdu a okresného súdu a dospel k záveru, že rozhodnutie odvolacieho súdu nemožno považovať za svojvoľné, zjavne neodôvodnené, respektíve ústavne nekonformné. Najvyšší súd však neposudzoval obsah napadnutých rozhodnutí z pohľadu ich vecnej správnosti a právneho posúdenia, ale dovolanie odmietol ako procesne neprípustné.

54. Najvyšší súd vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti pripomenul ustálenú judikatúru ústavného súdu, v zmysle ktorej ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne

závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom kontroly zo strany ústavného súdu len vtedy, ak by ním vyведенé závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (m. m. I. ÚS 13/00, I. ÚS 139/02, III. ÚS 180/02).

55. Ústavný súd sa tejto judikatúry aj v tomto prípade plne pridrižiava, avšak v konkrétnom prípade sťažovateľky dospel k záveru, že nemožno závery krajského súdu v spojení so závermi súdu okresného považovať za ústavne udržateľné a konformné, a to v súvislosti s ochranou základného práva sťažovateľky podľa čl. 35 ods. 1 ústavy a čl. 26 ods. 1 listiny, preto aj porušenie týchto práv sťažovateľky vo výroku tohto nálezu vyslovil.

56. Ústavný súd si je pri posudzovaní tejto ústavnej sťažnosti vedomý princípov zmluvnej slobody a voľnosti vstupovať do záväzkových vzťahov aj s takým obsahom, ktorým slobodne zmluvná strana na seba prijme záväzok znamenajúci pre ňu „obmedzenie“ jej aj základných práv, ktoré sa uplatňujú najmä v obchodnoprávných vzťahoch. No práve z tohto dôvodu ústavný súd považuje v konkrétnych skutkových okolnostiach sťažovateľky, za ktorých k podpisu spornej zmluvy došlo, za podstatné a relevantné vysporiadať sa s argumentáciou o zastretom pracovnoprávnom vzťahu, ktorý by sťažovateľke poskytol väčšiu mieru ochrany, ktorá je determinovaná úpravou Zákonníka práce. Ako však z argumentácie ústavného súdu vyplynulo, ani v priestore obchodných záväzkov a podnikateľského prostredia nie je zmluvná sloboda jednotlivca bez akýchkoľvek limitov a práve na tento účel slúži ustanovenie § 265 Obchodného zákonníka, v zmysle ktorého výkon práva, ktorý je v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku, nepožíva právnu ochranu, prípade ustanovenie § 39 Občianskeho zákonníka, ktoré postihuje neplatnosťou právny úkon, ktorý je v rozpore s dobrými mravmi. Primeranosťou uzavretej konkurenčnej doložky v spojení s konkrétnymi skutkovými okolnosťami sťažovateľky a v spojení s obsahom samotného záväzku sa však okresný súd aj krajský súd nezaoberali, možnosť analogickej aplikácie ustanovenia § 672a Obchodného zákonníka, ktorý upravuje konkurenčnú doložku pri zmluve o obchodnom zastúpení, prípadnú podobnosť záväzku

obchodného zástupcu so záväzkom sťažovateľky, ktorý jej vyplýval z uzavretej zmluvy a ktorým sťažovateľka argumentovala, úplne opomenuli.

57. Na druhej strane vzal ústavný súd do úvahy, že najvyšší súd nepreskúmal podané dovolanie vecne, nezaoberal sa správnosťou právneho posúdenia okresného súdu a krajského súdu, konštatoval, že nezistil v odôvodnení krajského súdu vady podstatnej dôležitosti pre súdny systém, aj keď sa poznámke o ústavnej konformite napadnutých rozhodnutí nevyhol. To, čo ústavný súd nepovažoval v postupe okresného súdu a krajského súdu za ústavne súladné pri poskytovaní súdnej ochrany základnému práva sťažovateľky na slobodu podnikania a inej zárobkovej činnosti, možno označiť za hodnotenie zisteného skutkového stavu, keď všeobecné súdy upriamili svoju pozornosť len na jednu líniu možného právneho posúdenia veci (obchodnoprávny charakter uzavretého záväzku a platne uzavretá konkurenčná doložka na základe zásady zmluvnej voľnosti), pričom vo vzťahu k argumentačnej línii sťažovateľky sa viac menej nevyjadrili, hoc záver o irelevantnosti tejto argumentácie vyslovili.

58. Ústavný súd stabilne judikuje, že otázka posúdenia, či sú alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci dovolacieho súdu, t. j. najvyššieho súdu, nie do právomoci ústavného súdu (napr. I. ÚS 379/2017, I. ÚS 380/2017, I. ÚS 86/2018, III. ÚS 315/2010, III. ÚS 581/2017). Otázka posúdenia prípustnosti dovolania je vnímaná ústavným súdom primárne ako otázka interpretácie (obyčajného) zákona a v tomto smere sa najvyššiemu súdu ponecháva značná autonómia s tým, že vyriešenie tejto otázky samo osebe nemôže viesť k záveru o porušení práva sťažovateľa (napr. II. ÚS 324/2010, II. ÚS 410/2016), samozrejme, za predpokladu, že ide o riešenie ústavne udržateľné.

59. Otázku prípustnosti dovolania prenecháva ústavný súd v zmysle svojej doterajšej judikatúry v právomoci najvyššieho súdu, pričom z doterajšej rozhodovacej činnosti ústavného súdu (napr. IV. ÚS 196/2014, IV. ÚS 481/2011, IV. ÚS 499/2011, IV. ÚS 161/2012) vyplýva aj to, že akceptoval ústavnú udržateľnosť názoru najvyššieho súdu, ktorý prevládal za účinnosti právnej úpravy Občianskeho súdneho poriadku, podľa

ktorého prípadný nedostatok riadneho odôvodnenia dovolaním napadnutého rozhodnutia, nedostatočne zistený skutkový stav alebo nesprávne právne posúdenie veci nezakladá vadu konania podľa § 237 ods. 1 písm. f) OSP. Hranica prípustnosti dovolania podľa § 237 ods. 1 písm. f) OSP je často ťažko určiteľná, pričom v prípade sťažovateľky ide najmä o vady, ktoré sú súbehom námietok proti hodnoteniu skutkového stavu a právneho hodnotenia veci, ktoré sa vo výsledku odrazili v nedostatočnom či skôr nepresvedčivom odôvodnení všeobecných súdov. Vzhľadom na uvedené dospel ústavný súd k záveru, že rozhodnutie najvyššieho súdu, ktorým bolo dovolanie sťažovateľky odmietnuté ako procesne neprípustné podľa právnej úpravy Občianskeho súdneho poriadku, keďže v ňom najvyšší súd nevzhladol vady zásadnej dôležitosti pre súdny systém či justičný omyl, neprekračuje hranice ústavnej udržateľnosti. Preto ústavný súd ústavnej sťažnosti vo vzťahu k namietanému uzneseniu najvyššieho súdu sp. zn. 4 Obdo 22/2017 z 29. septembra 2017 v časti namietaného porušenia základného práva podľa čl. 35 ods. 1 ústavy a čl. 26 ods. 1 listiny nevyhovelo.

III.3 K namietanému porušeniu čl. 35 ods. 2 ústavy a čl. 26 ods. 2 listiny namietanými rozhodnutiami

60. Článok 35 ods. 2 ústavy, podobne ako čl. 26 ods. 2 listiny upravuje možnosť zo strany štátu zákonom upraviť podmienky obmedzenia výkonu základného práva podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť. Toto ustanovenie ústavy a listiny neobsahuje základné právo, ktorého porušenia by sa sťažovateľka mohla domáhať, no, naopak, limituje samotnú sťažovateľku v možnosti domáhať sa ochrany jej základného práva podľa čl. 35 ods. 1 ústavy a čl. 26 ods. 1 listiny len v limitoch ustanovených zákonom. Preto medzi namietaným porušením týchto ustanovení ústavy a listiny a medzi namietanými rozhodnutiami krajského súdu a najvyššieho súdu nevzhladol ústavný súd príčinnú súvislosť. Vzhľadom na uvedené ústavnej sťažnosti sťažovateľky v časti namietajúcej porušenie čl. 35 ods. 2 ústavy a čl. 26 ods. 2 listiny nevyhovelo.

IV.

Zrušenie napadnutého rozhodnutia

61. Ak ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby podľa čl. 127 ods. 2 ústavy vysloví, že k porušeniu práva došlo právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom, prípadne nečinnosťou, zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah, prípadne prikáže tomu, kto právo porušil, aby vo veci konal. Ústavný súd preto zrušil napadnutý rozsudok krajského súdu a vrátil mu vec na ďalšie konanie, v ktorom je viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto náleze [§ 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde].

62. Po vrátení veci na ďalšie konanie bude potrebné sa náležite vysporiadať s argumentáciou sťažovateľky o tvrdenom zastieranom pracovnoprávnom vzťahu, posúdením činnosti, ktorú na základe zmluvy pre žalobcu vykonávala, jednak v skutkových okolnostiach a časových súvislostiach, ako aj z pohľadu atribútov závislej práce (pojmové znaky závislej práce podľa § 1 ods. 2 Zákonníka práce) a náležite odôvodniť úvahy súdu o platnosti, respektíve neplatnosti uzavretej konkurenčnej doložky, či už v režime pracovného práva alebo v režime práva obchodného v nadväznosti na procesnú obranu sťažovateľky, ktorú v konaní pred všeobecnými súdmi prezentovala.

V.

Trovy konania

63. Ústavný súd napokon rozhodol podľa § 73 ods. 2 zákona o ústavnom súde o úhrade trov konania sťažovateľky, ktoré jej vznikli v súvislosti s právnym zastupovaním a náhradou ktorých si sťažovateľka uplatnila v sťažnosti. Pri stanovení výšky priznanej náhrady trov právneho zastúpenia sťažovateľky vychádzal ústavný súd z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov, podľa ktorej základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2018 je 153,50 eur a hodnota režijného paušálu je 9,21 eur. Za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2020

je 177,00 eur, hodnota režijného paušálu je 10,62 eur. S poukazom na výsledok konania vznikol sťažovateľke nárok na úhradu trov za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2018 (prevzatie a príprava zastúpenia a podanie sťažnosti ústavnému súdu) v sume 325,42 eur vrátane režijného paušálu (2 x 153,50 eur + 2 x 9,21 eur) a za jeden úkon právnej služby v roku 2020 (vyjadrenie) v sume 187,62 eur vrátane režijného paušálu (177,00 eur + 10,62 eur), t. j. spolu 513,04 eur. Keďže právny zástupca sťažovateľky je platiteľom DPH, vznikol sťažovateľke nárok na náhradu trov konania vo výške celkom 615,65 eur. Vzhľadom na uvedené ústavný súd o uplatnených trovách konania sťažovateľky rozhodol tak, ako to je uvedené v bode 3 výroku tohto nálezu.

64. Vzhľadom na čl. 133 ústavy toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 12. novembra 2020

Martin Vernarský
predseda senátu